

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 372/2023-36

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených Advokátska kancelária JUDr. Jakub Mandelík, s. r. o., Záhradnícka 51, Bratislava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/16/2022 z 28. februára 2023 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/16/2022 z 28. februára 2023 **bolo porušené** základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a ich právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6Cdo/16/2022 z 28. februára 2023 **zrušuje a vec vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľom trovy konania **841,39 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 9. mája 2023 domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv

a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Sťažovatelia navrhujú zrušiť napadnuté rozhodnutie a vec vrátiť krajskému súdu na opätovné prejednanie a rozhodnutie.

2. Sťažovatelia si podanou žalobou uplatnili proti poisťovni (žalovaná) nárok na náhradu nemajetkovej ujmy (pre každého) 75 000 eur, ktorá im vznikla tým, že ich syn zomrel pri dopravnej nehode (ako vodič motorového vozidla, do ktorého narazilo iné motorové vozidlo). Poukazovali na harmonické a silné emocionálne puto, ktoré so zosnulým synom mali, ako aj na depresívne a úzkostné stavy, ktoré v dôsledku smrti syna prežívajú. Sťažovatelia ako žalovanú označili poisťovňu a vinníka dopravnej nehody (vodiča nákladného vozidla), a to s ohľadom na § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 381/2001 Z. z.“) a rozsudok Súdneho dvora Európskej únie vo veci Haasová č. C-22/12 z 24. 10. 2013.

3. Okresný súd žalobe čiastočne vyhovel – zaviazal žalovanú zaplatiť každému sťažovateľovi 35 000 eur a vo zvyšku žalobu sťažovateľov zamietol.

4. Krajský súd potvrdil rozsudok okresného súdu v časti, v ktorej okresný súd zaviazal žalovanú zaplatiť každému sťažovateľovi 10 000 eur, a vo zvyšnej časti žalobu zamietol.

5. Podaným dovolaním sťažovatelia namietali v prvom rade nedostatočné odôvodnenie napadnutého rozsudku krajského súdu, a to najmä pokiaľ ide o ozrejmienie dôvodov, ktoré viedli krajský súd k ustáleniu výšky nemajetkovej ujmy na sumu 10 000 eur – t. j. jej zníženiu z pôvodnej sumy 35 000 eur. Pokiaľ ide o dovolací dôvod v zmysle § 421 ods. 1 písm. b) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), sťažovatelia namietali, že v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu zatiaľ nebola vyriešená právna otázka týkajúca sa výšky náhrady nemajetkovej ujmy založenej na skutkovom stave, ktorý je predmetom sporu. V súvislosti s tým vymedzili nasledovné právne otázky:

- Aké hľadiská treba mať na zreteli pri stanovení výšky náhrady nemajetkovej ujmy hradenej zo zákona č. 381/2001 Z. z. za duševné útrapy spôsobené pozostalým, za narušenie ich emocionálnych vzťahov, za zásah do ich súkromného rodinného života v súvislosti s usmrtením blízkej osoby pri dopravnej nehode, na ktoré musia súdy rozhodujúce o tomto nároku prihliadať?

- Majú sa zohľadňovať pri určení výšky náhrady nemajetkovej ujmy hradenej z povinného zmluvného poistenia aj majetkové pomery škodcu/poisteného?

- Má sa zohľadňovať pri rozhodovaní o výške náhrady nemajetkovej ujmy hradenej z povinného zmluvného poistenia náhrada priznávaná na základe iných hmotnoprávných predpisov upravujúcich odškodňovanie sekundárnych obetí?

- Čo sa má pozostalým odčiniť, resp. akú funkciu plní náhrada priznávaná v súlade s § 13 ods. 3 Občianskeho zákonníka pri usmrtení blízkej osoby?

6. Pokiaľ by však najvyšší súd dospel k záveru, že tieto otázky už boli zodpovedané jeho rozhodovacou činnosťou, podľa sťažovateľov doteraz nebola zodpovedaná otázka konkrétneho rozsahu náhrady, t. j. akú náhradu nemajetkovej ujmy modifikovateľnú zákonnými a judikatúrnymi kritériami je možné považovať v prípade najbližších osôb (manžel, rodičia, deti) za základnú čiastku za zásah do osobnostných práv a za znehodnotenie citových vzťahov medzi pozostalými a usmrtenou osobou pri dopravnej nehode.

7. Napadnutým uznesením najvyššieho súdu bolo dovolanie sťažovateľov odmietnuté. Najvyšší súd dospel k záveru, že sťažovateľmi vymedzené otázky nie sú otázkami právnymi, ale skutkovými, ktorých posúdenie je výsledkom zhodnotenia vykonaného dokazovania súdmi nižších inštancií.

8. Uznesením č. k. III. ÚS 372/2023-17 z 18. augusta 2023 ústavný súd prijal sťažnosť sťažovateľov na ďalšie konanie v časti, v ktorej namietajú porušenie práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, a vo zvyšnej časti ústavnú sťažnosť odmietol.

II.

9. Sťažovatelia tvrdia, že zo strany najvyššieho súdu nedostali odpovede na otázky, ktoré mali podľa nich zásadný význam pre rozhodnutie vo veci. Najvyšší súd podľa ich názoru nedôvodne sústredil svoju pozornosť výlučne na znenie sťažovateľmi položených otázok, nezohľadňujúc pritom argumentáciu, ktorá na tieto otázky nadväzovala. Úlohou najvyššieho súdu podľa nich nebolo len skúmať, či je formálne vymedzená právna otázka, ale pokúsiť sa autenticky porozumieť textu dovolania.

10. Sťažovatelia nesúhlasia ani so záverom najvyššieho súdu, že položené otázky boli otázkami skutkovými, a nie právnymi. Poukazujú zároveň na *obiter dictum* v náleze ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 218/2021, podľa ktorého je v prípade pochybností pri rozlišovaní právnych a skutkových otázok nevyhnutné postupovať v prospech dovolateľov. Podporne upriamujú pozornosť ústavného súdu tiež na nález sp. zn. I. ÚS 242/2021, podľa ktorého „Rozhraničenie medzi skutkovým a právnymi otázkami pritom predstavuje zložitú a nejednoznačnú problematiku, čo potvrdzuje aj judikatúra ESLP, podľa ktorej nemôžu byť účastníci konania sankcionovaní, ak sú v dobrej viere toho názoru, že platne otvorili otázku (zásadného) právneho významu (rozhodnutie ESLP vo veci *Adamíček proti Českej republike* z 12. 10. 2010, sťažnosť č. 35836/05).“.

III.

11. Najvyšší súd vo svojom vyjadrení odkázal na odôvodnenie napadnutého rozhodnutia. Uvádza, že priznaná náhrada nemajetkovej ujmy bola súdmi nižších inštancií stanovená na základe komplexného zhodnotenia individuálnych skutkových okolností danej veci v súlade so zásadou primeranosti. Pokiaľ ide o výšku náhrady za utrpenú ujmu, poukazuje okrem iného na rozhodnutie najvyššieho súdu sp. zn. 6MCdo 15/2012 z 30. septembra 2013, podľa ktorého určenie výšky nemajetkovej ujmy nie je záležitosťou voľnej úvahy, ktorá by nepodliehala žiadnemu hodnoteniu – jej základom je zistenie skutkových okolností, ktoré súdu umožnia úvahu na určitom kvalitatívnom posúdení základných súvislostí relevantných pre stanovenie jej výšky a zohľadnení kritérií, akými sú závažnosť vzniknutej ujmy. Pri určovaní sumy nemajetkovej ujmy sú všeobecné súdy povinné zároveň zohľadňovať svoju vlastnú rozhodovaciu činnosť, a teda rozhodovať

v porovnateľných veciach rovnako. V ich judikatúre by tak mal existovať vzťah priamej úmernosti medzi závažnosťou ujmy a výškou priznanej náhrady (III. ÚS 288/2017). Zohľadnenie osobitných skutkových okolností odvolacím súdom podľa najvyššieho súdu spočívalo na logických a legitímnych faktoch a len samotná polemika dovolateľov s výškou priznanej náhrady nemajetkovej ujmy nezodpovedá vymedzeniu dovolacieho dôvodu v zmysle § 431 až § 435 CSP.

12. Sťažovatelia v doručenej replike poukázali na rozdielnu rozhodovaciu prax všeobecných súdov, ktorá vyžaduje, aby najvyšší súd zaujal právny názor k určení výšky nemajetkovej ujmy hradenej z povinného zmluvného poistenia. Podľa sťažovateľov by mali byť stanovené kritériá na určenie takejto náhrady, resp. by mohla byť určená modifikovateľná základná čiastka (napr. rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 25Cdo/894/2018 z 9. septembra 2018, Rc 85/2019). Pokiaľ je cieľom dovolania riešenie právnych otázok, zjednocovanie judikatúry a ochrana subjektívnych práv sporových strán, potom dovolací súd nesplnil svoju úlohu, keď dovolacie otázky sťažovateľov nezodpovedal. Odmietnutím dovolania v dôsledku nesprávnej interpretácie obsahu dovolania došlo podľa sťažovateľov k zamedzeniu prístupu sťažovateľov k dovolaciemu súdu, a preto boli porušené ich základné práva.

IV.

13. Ústavný súd už pri prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie vyabstrahoval podstatu (nielen) podanej ústavnej sťažnosti (ale aj podaného dovolania), ktorá spočíva vo výške náhrady nemajetkovej ujmy priznanej sťažovateľom zo strany všeobecných súdov. Sťažovatelia súdom vyčítajú nedostatočné odôvodnenie – zjednodušene povedané, ak by mali akceptovať (podľa ich názoru) nízku finančnú satisfakciu, potom potrebujú rozumieť, prečo je taká nízka.

14. Z hľadiska nárokov na odôvodnenie súdneho rozhodnutia vo vzťahu k podanému dovolaniu podľa § 420 písm. f) CSP však podľa ústavného súdu nemožno najvyššiemu súdu nič vytknúť. Nielen abstraktne a všeobecnými formuláciami, ale veľmi konkrétne a dôkladne poukázal na to, prečo je toho názoru, že ani v rozhodnutí odvolacieho súdu náležité odôvodnenie neabsentovalo (porov. body 36 a 37 napadnutého uznesenia). Meritórne posúdenie ústavného súdu sa preto zameralo najmä na podané dovolanie podľa § 421 CSP.

15. Otázka náhrady nemajetkovej ujmy je citlivou otázkou (o to viac v prípade, ak vznikla ujma v dôsledku úmrtia blízkej osoby pri dopravnej nehode), a to jednoducho preto, pretože žiadna finančná suma spôsobenú bolesť a stratu blízkej osoby nikdy nenahradí, akokoľvek budú nielen súdy, ale aj akademici polemizovať, koľko je v takýchto prípade dosť. Neexistuje na to oficiálna excelovská tabuľka (ako je to v prípade bolestného a sťaženia spoločenského uplatnenia podľa zákona č. 437/2004 Z. z. o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov). Sťažovatelia však poukazujú na to, že aj najvyšší súd môže a mohol vo veci zasiahnuť, a to v prvom rade tak, že by pomohol vymedziť kritériá, ktoré je potrebné vziať do úvahy pri určovaní výšky náhrady nemajetkovej ujmy, pretože niektoré kritériá podľa ich názoru odvolací súd pri posudzovaní ich žaloby nevzal do úvahy.

16. K tomu celkom zrejme smerovala prvá dovolacia otázka sťažovateľov, ale aj ďalšie dve, ktorými namietali, že rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo aj od toho, či jedným z kritérií sú aj majetkové pomery páchatel'a (škodcu) a či je potrebné do úvahy vziať aj náhradu priznávanú na základe iných právnych predpisov, ktoré upravujú obdobnú problematiku (napríklad zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov alebo zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov) a rozhodovaciu prax všeobecných súdov vo vzťahu k sekundárnym obetiam.

17. Záver najvyššieho súdu o tom, že ide o otázky skutkové, nie je podľa názoru ústavného súdu správny (a už vôbec nie natoľko jednoznačný, aby ho bolo možné prijať bez akéhokoľvek odôvodnenia, ako to urobil najvyšší súd). Pokiaľ by sťažovatelia namietali hodnotenie vykonaného dokazovania – teda konkrétne závery odvolacieho súdu vo vzťahu ku konkrétnym kritériám, ktoré odvolací súd určil ako podstatné pre posúdenie veci, skutočne by išlo o otázku skutkovú. Pokiaľ však namietajú nie hodnotenie týchto kritérií, ale to, či vôbec majú byť tieto kritériá brané do úvahy, potom nejde o otázku skutkovú, ale o otázku právnú.

18. Ďalej sťažovatelia poukazovali, že poskytnutá náhrada má pokrývať aj smútok. Podstata nimi položenej otázky teda tkvie, čo je účelom náhrady priznávanej podľa § 13 ods. 3 Občianskeho zákonníka pri usmrtení blízkej osoby. Celkom zrejme ani v tomto prípade nemožno povedať, že ide o otázku skutkovú, pretože opäť ide o odpoveď na to, ako správne aplikovať právny predpis na konkrétnu situáciu a najmä zodpovedať otázku, čo je zmyslom a účelom dotknutého ustanovenia.

19. Napokon sťažovatelia požadovali od najvyššieho súdu, aby určil základnú čiastku (prítom modifikovateľnú zákonnými a judikatórnymi kritériami) za zásah do osobnostných práv a za znehodnotenie citových vzťahov medzi pozostalými a usmrtenou blízkou osobou pri dopravnej nehode. Ani v tomto prípade nejde o otázku skutkovú, ale otázku právnú, pretože sťažovatelia nepožadovali od najvyššieho súdu, aby určil konkrétnu výšku im priznanej náhrady nemajetkovej ujmy, ale aby určil hranicu, ktorá by nemala byť zo strany súdov „podlezená“ – inými slovami, aby určil minimálnu čiastku, ktorá musí byť v takýchto prípadoch priznaná vždy.

20. S ohľadom na už uvedené ústavný súd konštatuje, že napadnutým uznesením najvyššieho súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľov podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, keď najvyšší súd nepripustil dovolanie sťažovateľov z dôvodu nesprávneho (až svojvoľného) posúdenia ich dovolacích otázok ako otázok skutkových, a nie právnych, preto ústavný súd napadnuté uznesenie podľa čl. 127 ods. 2 ústavy a jemu zodpovedajúcemu § 133 ods. 2 a 3 písm. b) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) zrušil a vec vrátil najvyššiemu súdu na ďalšie konanie.

21. Podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd zruší právoplatné rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah a vec vráti na ďalšie konanie, ten, kto vo veci vydal rozhodnutie, rozhodol o opatrení alebo vykonal iný zásah, je povinný vec znova prerokovať a rozhodnúť. V tomto konaní alebo postupe je viazaný právnym názorom ústavného súdu, čo je potrebné aplikovať aj na reálne dotknutej veci v kontexte tohto nálezu.

22. Na okraj treba uviesť, že rozhodovanie o výške náhrady nemajetkovej ujmy, ktorá bola spôsobená pozostalým usmrtením ich príbuzného, patrí do pravidelnej agendy civilných súdov. Súdny prvý inštancia skôr ako odpovede na abstraktné otázky hľadajú konkrétne odpovede v konkrétnych prípadoch na to, aká má byť výška náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Hoci jednotlivé prípady vykazujú určitú mieru konkrétnosti, keďže každý smrťou narušený rodinný vzťah má svoje individuálne prvky, v zásade ide o pravidelné a veľmi podobné prípady nemajetkovej ujmy, a nie je dôvod, aby tieto ujmy boli odškodňované rádo vo odlišnými peňažnými čiastkami.

23. Tak tomu však je. V obdobnom prípade, ako je prípad sťažovateľov, všeobecné súdy (Okresný súd Vranov nad Topľou sp. zn. 10C/131/2015, Krajský súd v Prešove sp. zn. 6Co/56/2018) priznali pozostalej matke 40 000 eur a pozostalému otcovi 30 000 eur ako náhradu nemajetkovej ujmy za usmrtenie ich syna na prahu dospelosti pri dopravnej nehode. V rovnako podobnom prípade a približne v rovnakom čase všeobecné súdy (Okresný súd Bardejov sp. zn. 2C/25/2015, Krajský súd v Prešove sp. zn. 10Co/5/2018) priznali pozostalým rodičom každému po 16 500 eur ako náhradu nemajetkovej ujmy za usmrtenie ich invalidného syna, ktorý s nimi žil v spoločnej domácnosti. Hoci oba prípady vykazujú určitú mieru odlišnosti, len ťažko možno identifikovať, čo bolo určujúcim prvkom násobného rozdielu v priznanej peňažnej čiastke náhrady nemajetkovej ujmy. Ide o následok systémového a ústavne ťažko udržateľného mlčania najvyššej súdnej autority všeobecného súdnictva k otázke výšky týchto náhrad (bližšie III. ÚS 224/2023, bod 26.)

V.

24. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 predstavuje v zmysle § 11 ods. 3 vyhlášky sumu 208,67 eur a náhrada hotových výdavkov za každý úkon právnej služby podľa § 16 ods. 3 vyhlášky predstavuje sumu 12,52 eur.

25. Podľa § 13 ods. 2 vyhlášky sa základná sadzba tarifnej odmeny zníži o 50 %, ak ide o spoločné úkony pri zastupovaní dvoch alebo viacerých osôb. Pri spoločnom právnom zastúpení dvoch osôb jedným advokátom sa preto základná sadzba tarifnej odmeny za každý úkon právnej služby u obidvoch z nich zníži o 50 % (II. ÚS 137/2018). Keďže právny zástupca v posudzovanom konaní zastupuje dvoch sťažovateľov, bude výška tejto tarifnej odmeny rovnaká, ako keby bol zastúpeným len jeden subjekt ($2 \times 50 \% = 100 \%$).

26. Trovy konania sťažovateľov pozostávajú z tarifnej odmeny právneho zástupcu sťažovateľov za tri úkony právnej služby v roku 2023 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu a stanovisko k vyjadreniu najvyššieho súdu) a z nároku na náhradu hotových výdavkov právneho zástupcu celkom vo výške 701,16 eur. Pretože právny zástupca sťažovateľov je platcom DPH, celková hodnota náhrady trov právneho zastúpenia priznanej sťažovateľom predstavuje spolu 841,39 eur vrátane DPH.

27. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 21. novembra 2024

Robert Šorl
predseda senátu